

Finansdepartementet

Stockholm 5 november 2024

Er referens: Fi2024/01521

Remissyttrande

SOU2024:50 Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn

Skattebetalarnas Förening har fått möjlighet att inkomma med remissvar angående SOU2024:50 *Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn* (Fi2024/01512), där en rad förändringar i det kommunala utjämningsystemet föreslås. Såväl dagens system som det i utredningen föreslagna framtida systemet är i många delar krångligt och svåröverblickbart för kommuner och regioner/sekundärkommuner (nedan benämnt som kommuner) oavsett om de är nettomottagare eller -givare. Kommittén har haft som utgångspunkt att föreslå förändringar som ökar träffsäkerheten i stödet samtidigt som systemet ska vara enkelt och begripligt. Det är dock delvis intressen som kommer i konflikt med varandra, till del av systemets grundkonstruktion som kommittén enligt oss inte adresserar.

Orimligt att ställa kommuner mot varandra

Kommittén resonerar kring att det behövs "sunda incitament" i utjämningsystemet som uppmuntrar till effektivitet och ansvarstagande. Skattebetalarnas Förening menar att det är omöjligt att uppnå sunda incitament när egna kostnader går att skjuta på andra kommuners skattebetalare, som i realiteten saknar möjligheten att ställa motkrav på hur medlen används. Att det finns ett behov av utjämningsstöd till kommuner för att kompensera för olika svårigheter att leverera på ett välfärdsuppdrag som får lov att anses vara en nationell angelägenhet är uppenbart, olikheterna i förutsättningarna för kommuner runt om i landet är stora. Det är dock inte lika uppenbart varför välskötta kommuner ska stå för den kostnaden. I den mån stöd ska riktas till kommuner med strukturella behov bör det stödet utgå från staten, inte andra kommuner. Detta dels för att det är omöjligt för nettobetalande kommuner att ställa krav på mottagande kommuner om hur medlen ska användas eller hur stora de ska vara. Ansvar är här helt skilt från inflytande. Dels för att det är principiellt orimligt att ställa kommuner mot varandra ur ett rent demokratiskt perspektiv – väljare i en region kan inte rösta bort regionledningen i en annan. Staten bör ta det fulla ansvaret för kostnadsutjämningsystemet, eftersom staten kan reglera kommunernas välfärdsuppdrag och även rikta sanktioner eller ställa krav på reformer för förbättringar.

Hårdare nypor krävs för att öka effektiviteten i kommunerna

Sveriges kommuner lider av stora, oförklarliga skillnader i effektivitet. Detta är belagt gång efter annan, bland annat i ESO-rapporten *Mer än tur i struktur* (2016) och sedan uppföljande *Morot utan piska* (2020). Vissa skillnader går att härleda till olika strukturella förutsättningar, men en rimlig uppskattning är att det inte förklarar mer än hälften av skillnaderna som finns. Potentialen är med andra ord stor och uppgår till tiotals miljarder årligen, men trots att effektiviseringar är rationella uteblir de likväl. En hög grad av utjämning minskar långsiktigt trycket på effektiviseringar för kommunerna. Detta dels av strikt ekonomiska skäl, eftersom resurserna ändå tillförs, dels av politiska skäl eftersom någon annan är ansvarig för finansieringen. Dagens ordning är inte ett system som säkerställer hög effektivitet inom kommunerna.

Skattebetalarna:

Statsbidragen, i och utanför utjämningsystemet, utgör en viktig komponent för ett mer effektivt resursnyttjande framgent. Det är välkommet att man vill se över och begränsa de riktade statsbidragen. De är resurskrävande, styr verksamheterna på ett ryckigt sätt och omöjliggör för långsiktigt ansvarstagande av politiker lokalt och regionalt. Idealt skulle kommuner sköta sin finansiering själva via sin beskattningsrätt, samtidigt är det rimligt att finansieringsprincipen upprätthålls när kommuner åläggs arbetsuppgifter av staten. Andelen statsbidrag som utgör kommunernas ekonomi är dock orimligt hög, och en kommande diskussion om hur ansvar och beskattningsrätt ska förhålla sig till varandra är närmast oundviklig.

Skattebetalarnas Förening vill välkomna kommitténs förslag om inrättandet av en delegation för effektivare kommuner, men vill se ett breddat uppdrag för en sådan delegation. En effektivitetsdelegation skulle kunna göra stor nytta för att sprida goda exempel och genomdriva förändring där så är nödvändigt. Det kräver dock en utformning av både stödet i sig och delegationens uppdrag som möjliggör ytterligare effektiviseringar. Delegationen bör, både generellt för samtliga kommuner, eller riktat mot enskilda kommuner, kunna villkora inte bara riktade statsbidrag utan även generella statsbidrag med motkrav om att effektiviseringar genomförs. De kommuner som vägrar får riskera att förlita sig på sin egen skattekraft.

Skattebetalarnas Förening vill avslutningsvis välkomna kommitténs förslag om att stärka RKA för att bättre kunna möjliggöra jämförelser mellan kommuner och uppmuntra best practice-överföring och benchmarking kommuner mellan. Det kräver dock att enhetliga bokförings-, budget- och redovisningsrutiner införs för samtliga kommuner för att kunna förlita sig på att äpplen inte jämförs med päron. Vid sidan av ett stärkt tjänstemannaansvar och en professionaliserad kommunal revision skulle det kunna göra stor skillnad för effektivare kommuner och bättre ansvarsutkrävande för väljarna.

Skattebetalarnas Förening

Christian Ekström
Vd

Erik Bengtzboe
chefekonom